

The Thailand Contract Project and the Teacher Production in Thailand Under U.S. Assistance (1954-1959)

โครงการ Thailand Contract กับการผลิตครูไทยภายใต้ความช่วยเหลือ

ของสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2497-2502

Akkachai Poomrarueng*

Warangkana Nibhatsukit

เอกชัย ปุฒิรัตน์

วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ

Faculty of Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: Poomrarueng_A@silpakorn.edu

Received 11-01-2025

Revised 25-03-2025

Accepted 31-03-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.4396.

How to Cite:

Poomrarueng, A., & Nibhatsukit, W. (2025). The Thailand Contract Project and the Teacher Production in Thailand Under U.S. Assistance (1954–1959). *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(2), E4396 (1-12).

Keywords: Cold War, teacher production, Thailand Contract, Willis P. Porter

คำสำคัญ: สงครามเย็น, การผลิตครู, Thailand Contract, วิลลิส พี. พอร์เตอร์

Abstract

Background and Objectives: The Thailand Contract Project, implemented during the Cold War from 1954 to 1959, was a collaborative initiative between the Thai government and Indiana University, supported by the United States government. The primary objective of this project was to enhance Thailand's teacher preparation system and improve the quality of education. Education was employed as a pivotal tool to promote democratic ideologies and counter communist influences. The collaboration involved curriculum reform, the establishment of demonstration schools, personnel exchanges, and the development of educational infrastructure. This study aims to analyze the role of U.S. assistance and its impact on the Thai education system during this critical period.

Methods: This research employs a historical methodology, focusing on the analysis of primary sources such as letters, reports, and memoranda authored by key individuals, such as Willis P. Porter, the Chief of the Thailand Contract Project. These documents were retrieved through the online archive of Indiana University. Additional sources include the official records of the Ministry of Education and the educational institutions of that period. The analysis emphasizes the study of the project's context, objectives, implementation strategies, and outcomes, with the aim of understanding its impact on the development of education in Thailand during that era.

Results: The Thailand Contract Project played a significant role in establishing the foundation of Thailand's education system, including the establishment of the Faculty of Education at Chulalongkorn University, the creation of teacher training colleges, and the introduction of teaching methods that balanced theory and practice. The project also strengthened the capacity of educators through international knowledge exchanges and training programs. However, urban-rural disparities and cultural differences between Thai and American educational philosophies were the important challenges that the project had to encounter.

Application of this study: The findings from this study can be used in the development of future education policies and international educational collaborations, particularly, with the consideration of adapting international concepts and strategies to align with the local context. Moreover, this project serves as an example of how education can act as a critical mechanism for fostering political cooperation and improving quality of life in the context of international relations.

Conclusions: The Thailand Contract Project is the case study showing education's dual role as a tool for societal development and a strategic instrument in the Cold War era. While the project achieved success in laying the groundwork for Thailand's education system, challenges such as reducing disparities and integrating foreign concepts into the local framework remained key issues. The outcomes of this project continue to influence Thailand's education system today, serving as a foundational model for future development.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: โครงการ Thailand Contract ซึ่งดำเนินการในช่วงสงครามเย็นระหว่างปี พ.ศ. 2497-2502 เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับมหาวิทยาลัยอินเดียนา โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับระบบการผลิตครูในประเทศไทยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมอุดมการณ์ประชาธิปไตยและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ความร่วมมือดังกล่าวครอบคลุมการปรับปรุงหลักสูตร การจัดตั้งโรงเรียนสาธิต การแลกเปลี่ยนบุคลากร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษา การศึกษานี้มีเป้าหมายในการวิเคราะห์บทบาทของความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบการศึกษาไทยในยุคนั้น

วิธีการศึกษา: การวิจัยนี้ใช้กรอบวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ โดยมุ่งวิเคราะห์เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ จดหมาย รายงาน และบันทึกของบุคคลสำคัญ เช่น วิลลิส พี. พอร์เตอร์ หัวหน้าโครงการ Thailand Contract ซึ่งเอกสารเหล่านี้ถูกสืบค้นมาจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ของ Indiana University รวมถึงเอกสารราชการของกระทรวงศึกษาธิการ และเอกสารจากสถาบันการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว การวิเคราะห์มุ่งเน้นศึกษาริบทของโครงการ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของโครงการ Thailand Contract เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาของไทยในยุคนั้น

ผลการศึกษา: โครงการ Thailand Contract มีบทบาทสำคัญในการสร้างรากฐานระบบการศึกษาไทย เช่น การจัดตั้งคณะครุศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา และการพัฒนาวิธีการสอนที่เน้นความสมดุลระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ นอกจากนี้ โครงการยังช่วยเพิ่มศักยภาพของบุคลากรครูผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้และการฝึกอบรมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท รวมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างแนวคิดการศึกษาของไทยกับสหรัฐฯ ยังคงเป็นข้อท้าทายสำคัญที่โครงการต้องเผชิญ

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโยบายการศึกษาและการวางแผนความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างประเทศในอนาคต โดยเฉพาะการพิจารณาปรับใช้แนวคิดและกลยุทธ์จากต่างประเทศให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น นอกจากนี้ โครงการยังเป็นตัวอย่างของการใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือทางการเมืองและพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บทสรุป: โครงการ Thailand Contract เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการศึกษาในฐานะเครื่องมือพัฒนาสังคมและเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ในบริบทของสงครามเย็น แม้โครงการนี้จะประสบความสำเร็จในการวางรากฐานสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาไทย แต่ยังคงมีความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขในด้านการลดความเหลื่อมล้ำและการบูรณาการแนวคิดจากต่างประเทศให้เหมาะสมกับประเทศไทย ผลลัพธ์ของโครงการยังคงส่งอิทธิพลต่อระบบการศึกษาไทยในยุคปัจจุบันและเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาในอนาคต

บทนำ (Introduction)

ในยุคสงครามเย็น การศึกษาไม่ได้มีบทบาทเพียงเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในบริบทของการแข่งขันทางอุดมการณ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ตัวอย่างที่เด่นชัดคือโครงการ Thailand Contract ซึ่งสะท้อนถึงการนำการศึกษาเป็นกลไกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ผ่านความร่วมมือกับประเทศไทย โดยเน้นการปฏิรูประบบการผลิตครูและยกระดับระบบการศึกษา

โครงการ Thailand Contract เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยอินเดียนากับรัฐบาลไทย โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา และฝึกอบรมครู ทั้งนี้ เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและการเมืองในยุคนั้น สหรัฐฯ เชื่อว่าการศึกษาคือช่องทางสำคัญในการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ โครงการยังเน้นการปลูกฝังแนวคิดเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การบูรณาการระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ และการจัดตั้งโรงเรียนสาธิตเพื่อเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติสำหรับครูฝึกหัด

การศึกษายังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทย โดยมีการมอบทุนการศึกษา การฝึกอบรมบุคลากร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงโรงเรียนฝึกหัดครู และการจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา สิ่งเหล่านี้กลายเป็นรากฐานสำคัญของระบบการศึกษาไทยในเวลาต่อมา โครงการนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการนำการศึกษาเป็นสื่อกลางในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค รวมถึงการยกระดับความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศพันธมิตร

แม้โครงการ Thailand Contract จะประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน แต่ก็เผชิญกับความท้าทาย เช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความไม่สมดุลระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท และความยั่งยืนในระยะยาว อย่างไรก็ตาม โครงการนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง และวางรากฐานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเมืองมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. ศึกษาบริบทและที่มาของนโยบายผลิตครูไทยภายใต้โครงการ Thailand Contract
2. วิเคราะห์บทบาทของสหรัฐอเมริกาและวิลลิส พี. พอร์เตอร์ ในการกำหนดและดำเนินนโยบายผลิตครูในประเทศไทย
3. วิพากษ์ผลกระทบของโครงการ Thailand Contract ต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของไทยในเชิงโครงสร้างและคุณภาพ

วิธีการศึกษา (Research Methods)

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้วิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) เพื่อศึกษาบริบทและผลกระทบของโครงการ Thailand Contract ในยุคสงครามเย็น การวิเคราะห์เน้นเอกสารชั้นต้นที่สำคัญ ได้แก่ จดหมายและบันทึกของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์หัวหน้าทีมโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้สืบค้นจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ของ Indiana University (เข้าถึงได้จาก https://archives.iu.edu/catalog/InU-Ar-VAB9365aspace_VAB9365-00023) เอกสารของกระทรวงศึกษาธิการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยมุ่งศึกษาถึงเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทและผลกระทบของโครงการ Thailand Contract ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างประเทศไทยและมหาวิทยาลัยอินเดียนา โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2497-2500 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงสำคัญทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในระดับนานาชาติ โครงการดังกล่าวมุ่งพัฒนาระบบการผลิตครูและยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยใช้กรอบทางประวัติศาสตร์เพื่อเน้นบทบาทของการศึกษาในฐานะกลไกพัฒนาประเทศ

ผลการศึกษา (Research Results)

สงครามเย็นและการศึกษาไทย: บริบทเชิงประวัติศาสตร์

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเข้าสู่ช่วงเวลาที่ยกเรียกว่าสงครามเย็น (พ.ศ. 2488-2534) เป็นยุคที่โลกแบ่งออกเป็นสองขั้วอำนาจระหว่างฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกา และฝ่ายลัทธิคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียต ซึ่งดำเนินอยู่เป็นเวลานานเกือบ 50 ปี ความขัดแย้งดังกล่าวแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้โฆษณาชวนเชื่อ การทำสงครามจิตวิทยา การสร้างพันธมิตรเพื่อเสริมความแข็งแกร่งของแต่ละฝ่าย และการสะสมอาวุธที่มีอำนาจร้ายแรงเพื่อกดดันฝ่ายตรงข้าม แม้จะไม่มี การประกาศสงครามโดยตรง แต่สงครามในลักษณะ "ตัวแทน" (proxy war) มักเกิดขึ้น เช่น การสนับสนุนประเทศเล็ก ๆ หรือช่วยเหลือคู่ขัดแย้งในสงครามกลางเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศโลกที่สาม (Wongsurawat, 2000 : 119-122)

ประเทศไทยในฐานะพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ และตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ จึงได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ในหลายมิติ รวมถึงด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่มุ่งสร้างความมั่นคงในภูมิภาคและต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ สำหรับประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ สหรัฐอเมริกามองว่าประเทศไทยเป็นพันธมิตรสำคัญในการยับยั้งการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และไทยในช่วงสงครามเย็นจึงถูกขับเคลื่อนโดยเป้าหมายในการเสริมสร้างความมั่นคงทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาได้รับการมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้ในการเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยและขจัดอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ การสนับสนุนจากสหรัฐฯ ในด้านการศึกษาของไทย เช่น โครงการ Thailand Contract เป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของสหรัฐฯ ในการใช้การศึกษาเป็นกลไกสร้างพันธมิตรและความมั่นคงในภูมิภาค

โครงการ Thailand Contract เป็นส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือทางการศึกษาที่สหรัฐฯ มอบให้แก่ประเทศพันธมิตร โดยดำเนินการผ่านหน่วยงาน Foreign Operations Administration (FOA) และต่อมาคือ International Cooperation Administration (ICA) ความร่วมมือนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการพัฒนาด้านวิชาการ แต่ยังรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างของความช่วยเหลือในลักษณะเดียวกันนี้ ได้แก่ โครงการ Philippines-American Educational Foundation (1948-1960) ซึ่งสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ฟิลิปปินส์ และโครงการ Minnesota Project (1954-1962) ที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีใต้ ความร่วมมือเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการนำการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและส่งเสริมอุดมการณ์ประชาธิปไตยในบริบทสงครามเย็น

บริบทการศึกษาไทยก่อนโครงการ Thailand Contract

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเผชิญความท้าทายในการฟื้นฟูระบบการศึกษาท่ามกลางข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และความไม่สอดคล้องของหลักสูตรกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาไทยในช่วงปลายทศวรรษ 2480 ถึงต้นทศวรรษ 2490 ประสบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โรงเรียนในชนบทที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมและไม่มีทรัพยากรเพียงพอรองรับเด็กที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังสงคราม

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าว รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 โดยมีเป้าหมายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา พัฒนาหลักสูตรและการฝึกหัดครู และปรับปรุงการบริหารจัดการภายในกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม แม้แผนดังกล่าวจะมีเป้าหมายที่ครอบคลุม แต่ก็ประสบข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ เช่น ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และขาดการฝึกอบรมบุคลากรในเชิงระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น

นอกจากนี้ บริบททางการเมืองในช่วงเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไปสู่ยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการศึกษาในช่วงที่โครงการ Thailand Contract ดำเนินการอยู่ การเปลี่ยนแปลงผู้นำและบุคลากรระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ เช่น การแต่งตั้งหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2500 ส่งผลให้มีการเร่งดำเนินการด้านการผลิตครูและการจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาในหลายพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเร่งรัดพัฒนาประเทศในยุคสฤษดิ์ที่เน้น “ความมั่นคง ความเป็นระเบียบ และการพัฒนาเศรษฐกิจ” ผ่านระบบราชการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จึงกล่าวได้ว่า โครงการ Thailand Contract เกิดขึ้นในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของทั้ง ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการศึกษา และการเปลี่ยนผ่านทางอำนาจทางการเมือง ซึ่งล้วนส่งอิทธิพลต่อแนวทางการดำเนินงานและการตอบสนองต่อความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ในหลากหลายมิติ

1. โครงการ Thailand Contract: การปฏิรูปการผลิตครูในยุคสงครามเย็น

1.1 โครงสร้างและเป้าหมายของโครงการ

ก่อนหน้าการดำเนินโครงการ Thailand Contract ระบบการผลิตครูไทยยังคงประสบปัญหาด้านมาตรฐานและขาดแคลนทรัพยากรอย่างรุนแรง การฝึกหัดครูส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาและกระจายตัวอยู่ในโรงเรียนฝึกหัดครูขนาดเล็กทั่วประเทศ การขาดแคลนหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติและบุคลากรที่มีคุณภาพ ตลอดจนความซ้ำซ้อนของโครงสร้าง ได้รับการสะท้อนผ่านเอกสารของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ และสอดคล้องกับผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้การศึกษาหยุดชะงักและการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แม้รัฐบาลจะพยายามวางรากฐานผ่านแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 แต่ยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงานซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

โครงการ Thailand Contract (พ.ศ. 2497-2502) เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการไทยกับมหาวิทยาลัยอินเดียนา โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้บริบทของสงครามเย็น โครงการนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับระบบการผลิตครูไทยให้มีมาตรฐานและประสิทธิภาพ รองรับความต้องการทางการศึกษาและสังคมในยุคนั้น เป้าหมายครอบคลุมการปรับโครงสร้างองค์กร เช่น การรวมโรงเรียนฝึกหัดครู การพัฒนาหลักสูตรที่สมดุลระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ และการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและระบบการศึกษา การศึกษาเอกสารชั้นต้น เช่น จดหมายของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ หัวหน้าโครงการ ช่วยให้เข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน ความร่วมมือนี้มิได้เกิดขึ้นเพียงจากการสนับสนุนของฝ่ายสหรัฐฯ เท่านั้น หากยังสะท้อนถึงบทบาทเชิงรุกของข้าราชการระดับสูงของไทย เช่น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาครูไทยให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการสร้างสังคมประชาธิปไตยผ่านระบบการศึกษา (Porter, 1955, February 10)

1.2 วิเคราะห์มุมมองและอุดมการณ์ผ่านเอกสารชั้นต้น

เอกสารสำคัญ เช่น จดหมายของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ สะท้อนเจตนาและมุมมองที่มุ่งมั่นต่อการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคสงครามเย็น พอร์เตอร์ระบุปัญหาสำคัญ เช่น ความซ้ำซ้อนของทรัพยากรในโรงเรียนฝึกหัดครู และข้อจำกัดด้านงบประมาณ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไข เช่น การรวมโรงเรียนฝึกหัดครูสายสามัญและสายอาชีพ การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นสมดุลระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ และการเพิ่มการเรียนรู้แบบปฏิบัติ เช่น การฝึกอบรมด้านเกษตรกรรม เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับนักศึกษาในชนบท (Porter, 1955, February 24; 1956, July 11 & 24)

พอร์เตอร์สนับสนุนการส่งผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยอินเดียมาเพื่อพัฒนาบุคลากรในประเทศไทย และสนับสนุนนักศึกษาไทยไปศึกษาอบรมในสหรัฐฯ ทั้งนี้ ความร่วมมือดังกล่าวสะท้อนถึงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการที่เน้น การปรับปรุงโครงสร้างและการจัดการระบบการศึกษา พร้อมสร้างความยั่งยืนในบริบทของไทย

นอกจากนี้ พอร์เตอร์ยังส่งเสริมแนวคิดที่ล้ำสมัยในยุคนั้น เช่น การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง โดยเชื่อว่าสิ่งนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเหมาะสม (Porter, 1954, November 19)

1.3 แนวคิดประชาธิปไตยในเจตนาของพอร์เตอร์

พอร์เตอร์เสนอการปรับปรุงโครงสร้างโรงเรียนฝึกหัดครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร เช่น การรวมโรงเรียนฝึกหัดครูสายสามัญและสายอาชีพเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มจำนวนบุคลากรและนักศึกษาในระบบ ซึ่งตอบโจทย์ปัญหาการขาดแคลนครูในระยะยาว (Porter, 1955, February 24)

แนวทางของพอร์เตอร์สะท้อนถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตยในยุคสงครามเย็น โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างการศึกษาที่ส่งเสริมความเสมอภาคและความร่วมมือในสังคม การสื่อสารในเจตนาของเขาไม่ได้เป็นเพียงคำแนะนำ แต่ยังคงวางรากฐานแนวคิดที่มุ่งเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับโครงสร้าง วัฒนธรรม และมุมมองทางการศึกษา

ในภาพรวม โครงการ Thailand Contract เป็นตัวอย่างสำคัญของการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่สะท้อนทั้งเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น ข้อเสนอและการดำเนินงานของพอร์เตอร์ได้วางรากฐานสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาไทย ทั้งในด้านคุณภาพและความยั่งยืน พร้อมทั้งสะท้อนถึงความพยายามของไทยในการปรับตัวต่อบริบทโลกในช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยความท้าทาย (Porter, 1955, February 24; 1956, July 11 & 24)

2. การตอบสนองอย่างมียุทธศาสตร์ของฝ่ายไทย

ในยุคสงครามเย็น รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายรับความช่วยเหลือด้านการศึกษาอย่างรอบคอบและมียุทธศาสตร์ โดยไม่ยอมรับข้อเสนอจากสหรัฐฯ อย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้เพื่อปกป้องอัตลักษณ์ ความมั่นคง และวัฒนธรรมของชาติ สุนทรพจน์ของพลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2499 สะท้อนแนวคิดสำคัญนี้ โดยเน้นบทบาทของการศึกษาในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และสร้างสังคมประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ท่านกล่าวว่า “เราต้องฝึกฝนเด็กให้รู้จักการปกครองตนเอง เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีเหตุผล และยอมรับฟังเหตุผลที่ถูกต้อง” (Phromyothi, 1956, April 1) ข้อความนี้สะท้อนเป้าหมายของรัฐบาลในการพัฒนาเยาวชนให้มีจริยธรรม สามัคคี และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย

ตัวอย่างนโยบายที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ในขณะนั้น ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรในช่วงปลายทศวรรษ 2490 โดยเพิ่มวิชา “หน้าที่พลเมือง” และ “ศีลธรรม” เพื่อปลูกฝังความรักชาติและอุดมการณ์ประชาธิปไตย อีกทั้งสนับสนุนโรงเรียนฝึกหัดครูในชนบทเพื่อลดอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ พร้อมควบคุมเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับค่านิยมไทย เช่น การบรรจุเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาติไทยและคุณธรรมในแบบเรียน เพื่อป้องกันการครอบงำทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ

นอกเหนือจากการแสดงท่าทีในเชิงนโยบายผ่านสุนทรพจน์ รัฐบาลไทยได้ดำเนินแนวทางปฏิบัติเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในภาคการศึกษา เช่น การกำหนดให้หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับต้องเน้นเนื้อหาด้านหน้าที่พลเมือง คุณธรรม และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อีกทั้งยังส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีพ เช่น

การเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงในชนบท และลดความเสี่ยงต่อการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ห่างไกล เอกสารของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติและมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นส่วนหนึ่งของการปรับใช้แนวคิดจากต่างประเทศให้เหมาะสมกับบริบทไทย ซึ่งสะท้อนถึงการรักษาดุลยภาพและการใช้การศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางอุดมการณ์อย่างชัดเจน (Porter, 1956, July 11 & 24) ไม่เพียงเท่านั้น การดำเนินงานของฝ่ายไทยยังแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของข้าราชการระดับสูง เช่น หลวงสวัสดิศาสตรบุทธิ อธิบดีกรมฝึกหัดครู ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการรวมโรงเรียนฝึกหัดครูสายสามัญและสายอาชีพภายใต้โครงสร้างใหม่ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบผลิตครู (Porter, 1955, February 24)

2.1 การรักษาดุลยภาพและการควบคุมเนื้อหาการศึกษา

จดหมายของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ (Porter, 1959, February 16) มองว่ารัฐบาลไทยให้ความร่วมมืออย่าง “สมดุลง” โดยพยายามปรับวิธีการเรียนรู้อย่างอเมริกันให้เหมาะกับบริบทท้องถิ่น เขาระบุว่า “วิธีการเรียนรู้ในสหรัฐฯ ที่เน้นการอ่านและอภิปรายในชั้นเรียน ถูกปรับให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมโครงการชาวไทย โดยมีการเพิ่มเติมบริบททางวัฒนธรรมที่พวกเขาคุ้นเคย” ข้อความนี้สะท้อนมุมมองของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ ที่เชื่อว่าฝ่ายไทยเปิดรับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและยืดหยุ่น

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากบริบทจริง พบว่าฝ่ายไทยมีท่าทีระมัดระวังและกำหนดเงื่อนไขในการรับความช่วยเหลืออย่างชัดเจน เช่น การจำกัดบทบาทของผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยอินเดียมาให้อยู่ภายใต้กรอบของกระทรวงศึกษาธิการ และการเจรจาเรื่องการควบคุมงบประมาณและเนื้อหาทางวิชาการ ดังนั้น ความร่วมมือที่เกิดขึ้นอาจไม่ใช่การรับอย่าง “สมดุลง” ตามนิยามของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ โดยตรง หากแต่เป็นยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลไทยใช้เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในเวทีระหว่างประเทศ และรักษาผลประโยชน์ของตนในบริบทสงครามเย็น

การดำเนินโครงการ Thailand Contract เกิดขึ้นในช่วงรอยต่อของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงนโยบายและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยในระยะแรก รัฐบาลจอมพล ป. เปิดรับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ อย่างกว้างขวาง และมีการเจรจาในระดับรัฐมนตรี เช่น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการในระดับปฏิบัติ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โครงการได้ดำเนินต่อเนื่องภายใต้รัฐบาลใหม่ โดยมีการปรับปรุงโครงสร้างทางการศึกษาบางประการ เช่น การขยายบทบาทของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ แม้บริบททางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงก็ตาม

2.2 การบริหารจัดการเงินทุนช่วยเหลือ

รัฐบาลไทยมุ่งเน้นการใช้เงินทุนช่วยเหลือในโครงการที่มีเป้าหมายชัดเจนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาชนบทที่มุ่งเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและลดการพึ่งพาทรัพยากรจากตะวันตก เอกสารของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ (Porter, 1956, July 11 & 24) ระบุว่า “การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริงในโรงเรียนการเกษตร จะช่วยเพิ่มผลผลิตและตอบสนองความต้องการของชุมชนชนบท”

2.3 การปรับตัวในบริบทสงครามเย็น

จากมุมมองของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ ไทยได้ใช้ความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ อย่างสมดุลง โดยเลือกปรับข้อเสนอให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และแสดงท่าทีต่อแนวทางที่อาจกระทบต่อความมั่นคงหรือวัฒนธรรม โดยมีการคัดกรองข้อเสนอจากฝ่ายอเมริกันอย่างรอบคอบ เอกสารของเขายัง ระบุว่า “บางครั้งระเบียบข้อบังคับและแนวปฏิบัติต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่หากพวกมันขัดขวางความก้าวหน้า ก็สมควรที่จะได้รับการพิจารณา” ซึ่งสะท้อนว่าฝ่ายอเมริกันตระหนักถึงการต่อรองและความยืดหยุ่นของฝ่ายไทยในบางประเด็น (Porter, 1956, July 30)

แนวทางของรัฐบาลไทยในยุคสงครามเย็นแสดงถึงความพยายามในการปรับตัวอย่างชาญฉลาด โดยการใช้ประโยชน์จากความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาไทย ขณะเดียวกันยังรักษาดุลยภาพ วัฒนธรรม และความมั่นคงของชาติ การปรับตัวในลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มศักยภาพของระบบการศึกษา แต่ยังสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในบริบทโลกที่ซับซ้อน (Porter, 1956, July 11 & 24; 1959, February 16)

3. การดำเนินงานและผลการดำเนินงาน

แม้ว่าโครงการ Thailand Contract จะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและการตอบรับจากรัฐบาลไทย การดำเนินงานยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านงบประมาณ บุคลากร และความแตกต่างทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการพัฒนาระบบการศึกษาผ่านการปรับปรุงหลักสูตร การแลกเปลี่ยนบุคลากร และการสร้างโครงสร้างพื้นฐานใหม่ ได้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของทั้งสองฝ่ายในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ การดำเนินงานโครงการสามารถแบ่งออกได้เป็นสามระยะดังนี้:

3.1 ระยะแรก (พ.ศ. 2497-2498): การวางรากฐานและการปรับโครงสร้าง

ในช่วงเริ่มต้นของโครงการ ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับมหาวิทยาลัยอินเดียนา มุ่งเน้นการสร้างรากฐานของระบบการศึกษาให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม เป้าหมายสำคัญในระยะนี้ประกอบด้วย:

3.1.1 การยกระดับแผนกวิชาครุศาสตร์เป็นคณะครุศาสตร์

การสนับสนุนให้แผนกวิชาครุศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการยกระดับเป็นคณะครุศาสตร์ เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของโครงการ การเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยพัฒนาบุคลากรครูระดับชาติ และเป็นศูนย์กลางสำหรับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (Porter, 1955, February 24; Faculty of Education, Chulalongkorn University, 1960 : 5)

3.1.2 การรวบรวมโรงเรียนฝึกหัดครูสายสามัญและสายอาชีพ

แนวคิดในการรวบรวมโรงเรียนฝึกหัดครูนั้น ได้รับการผลักดันจากหลวงสวัสดิสารศาสตร์พุทธิ ซึ่งเห็นว่าโครงสร้างที่กระจายทำให้ขาดความเป็นเอกภาพและสิ้นเปลืองทรัพยากร แนวทางดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายสหรัฐฯ ผ่านข้อเสนอของวิลลิส พี. พอร์เตอร์ ซึ่งเสนอให้ใช้พื้นที่ในโรงเรียนฝึกหัดครูเดิมเป็นหอพัก และย้ายการเรียนการสอนไปรวมกันที่ถนนสามเสน ปัจจุบันคือ ม.เทคโนโลยีราชมงคล เทเวศ (Porter, 1955, February 24)

3.1.3 อุปสรรคด้านงบประมาณและการบริหารจัดการ

แม้ว่าจะมีการวางแผนอย่างรอบคอบ แต่ข้อจำกัดด้านงบประมาณยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ ตัวอย่างเช่น การขาดแคลนเงินทุนสำหรับพัฒนาโรงเรียนฝึกหัดครูในภูมิภาค ส่งผลให้แผนการดำเนินงานล่าช้าและไม่ครบถ้วน

3.1.4 ผลลัพธ์และบทเรียนจากระยะแรก

การดำเนินงานในระยะแรกของโครงการช่วยวางรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษา แม้ว่าจะต้องเผชิญความท้าทาย แต่ความพยายามในการพัฒนาคณะครุศาสตร์และการรวมโรงเรียนฝึกหัดครูได้สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญ และวางรากฐานสำหรับการพัฒนาในอนาคต

3.2 ระยะกลาง (พ.ศ. 2499-2500): มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความร่วมมือ

ในระยะกลางของโครงการ Thailand Contract การดำเนินงานได้ขยายความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับมหาวิทยาลัยอินเดียนา โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากรของทั้งสองประเทศ:

3.2.1 การปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอน

การปรับปรุงหลักสูตรมุ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ เช่น การเพิ่มโปรแกรมฝึกงานในโรงเรียนสาธิต ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนครูได้รับประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรยังเน้นการพัฒนาทักษะในสายอาชีพ เช่น เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม (Porter, 1956, July 11 & 24; 1956, July 30)

3.2.2 การแลกเปลี่ยนบุคลากรและการฝึกอบรม

โครงการจัดให้มีการส่งบุคลากรครูไทยไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยอินเดียนา และการส่งผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกันมาให้ความปรึกษาในประเทศไทย การฝึกอบรมครูในสายอาชีพเฉพาะทาง เช่น การเกษตรและวิทยาศาสตร์ ช่วยยกระดับคุณภาพบุคลากรครู (Porter, W. P. 1959, February 16)

3.2.3 ความท้าทายในการผสมผสานแนวคิดทางการศึกษา

แนวคิดเสรีนิยมของอเมริกาที่เน้นการเรียนรู้แบบเปิดกว้างและการคิดวิเคราะห์ขัดแย้งกับระบบการศึกษาแบบไทยที่เน้นถ่ายทอดความรู้และคุณค่าเชิงจารีต การปรับแนวคิดใหม่ในบริบทไทยจึงต้องใช้เวลาและความพยายาม (Porter, 1956, July 30)

3.2.4 ผลกระทบในระยะกลาง

ความสำเร็จในระยะนี้แสดงถึงความก้าวหน้าทั้งในด้านการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร และการจัดการทรัพยากร แม้ยังมีข้อจำกัด แต่โครงการได้วางรากฐานสำคัญสำหรับการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน

3.3 ระยะสุดท้าย (พ.ศ. 2501-2502): การถ่ายโอนความรับผิดชอบและการสร้างความยั่งยืน

ในระยะสุดท้าย โครงการเน้นการถ่ายโอนความรับผิดชอบไปยังสถาบันการศึกษาไทย และการวางแผนเพื่อความยั่งยืน:

3.3.1 การเตรียมความพร้อมให้สถาบันการศึกษาไทยดำเนินการต่อเนื่อง

มีการอบรมบุคลากรในวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Srinakharinwirot University, 1974) เพื่อเตรียมความพร้อมในการบริหารงานและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (Porter, 1959, February 16)

3.3.2 การประเมินผลและการวางแผนระยะยาว

การประเมินผลแสดงความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ แต่การขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังพื้นที่ชนบทยังคงมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร (Porter, 1956, July 11 & 24)

3.3.3 ผลกระทบในระยะสุดท้าย

แม้ว่าจะมีความสำเร็จบางส่วน เช่น การเตรียมความพร้อมบุคลากรและการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรไปยังพื้นที่ชนบท ความสำเร็จในระยะนี้เป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาไทยในยุคต่อมา

ความสำเร็จและความท้าทายของโครงการ Thailand Contract แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงข้อจำกัดและความจำเป็นในการพัฒนาต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในระยะยาว

4. ความท้าทายและข้อจำกัดของโครงการ Thailand Contract

แม้โครงการ Thailand Contract จะมีบทบาทสำคัญในการยกระดับระบบการศึกษาไทย แต่การดำเนินงานกลับต้องเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดในหลายด้าน ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและการบรรลุเป้าหมายของโครงการ ดังนี้:

4.1 ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท

โครงการพยายามขยายการฝึกอบรมครูไปยังภูมิภาคชนบทผ่านการจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เช่น งบประมาณและบุคลากร ทำให้การพัฒนาฯ ยังเน้นหนักในเขตเมือง ขณะเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนในชนบทยังคงเผชิญปัญหาขาดแคลนครูและอุปกรณ์ที่จำเป็น ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลยังคงมีอยู่ (Porter, 1955, February 10).

4.2 ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการ

แม้จะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในด้านงบประมาณและบุคลากร แต่ทรัพยากรที่ได้รับยังไม่เพียงพอสำหรับการขยายผลโครงการในระยะยาว โดยเฉพาะในชนบทที่ต้องการทรัพยากรมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ ความล่าช้าในการจัดหาอุปกรณ์และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินโครงการ (Porter, 1956, July 11 & 24).

4.3 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการปรับตัว

การนำแนวคิดการศึกษาจากสหรัฐฯ มาใช้ในบริบทไทยต้องเผชิญกับการต่อต้านจากครูบางส่วนที่คุ้นเคยกับวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การเน้นท่องจำและการถ่ายทอดความรู้โดยตรง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (experiential learning) จึงต้องอาศัยเวลาและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Porter, 1955, February 10).

5. ผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทย

โครงการ Thailand Contract ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สร้างผลกระทบระยะยาวต่อระบบการศึกษาไทย แม้จะต้องเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทาย แต่โครงการนี้ได้วางรากฐานที่สำคัญทั้งในด้านโครงสร้างการศึกษา การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนการสอน และการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งยังคงส่งอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน

ในด้านโครงสร้างการศึกษา โครงการนี้นำไปสู่การจัดตั้งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางสำคัญสำหรับการฝึกอบรมและผลิตครูที่มีคุณภาพ การยกระดับสถานะของครูใน

ฐานะวิชาชีพที่สำคัญยังช่วยให้ระบบการศึกษามีมาตรฐานและเป็นระบบมากขึ้น การขยายตัวของวิทยาลัยวิชาการศึกษาไปยังภูมิภาค ได้แก่ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาสารคามปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยทักษิณ นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางเขน และวิทยาลัยวิชาการศึกษา พลศึกษา ในพื้นที่กรุงเทพฯ (Srinakharinwirot University, 2020) ทั้งนี้วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ได้รับการออกแบบให้เป็นต้นแบบของวิทยาลัยการศึกษาในภูมิภาค โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาครูที่มีคุณภาพสูงเพื่อรองรับระบบการศึกษาในทั้งเมืองและชนบท โครงการนี้มุ่งเน้นการฝึกอบรมที่ไม่เพียงแต่เน้นด้านวิชาการ แต่ยังรวมถึงการสร้างทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทยในยุคนั้น (Porter, 1955, July 15) รวมถึงยกระดับโรงเรียนฝึกหัดครูตามหัวเมือง เช่น เชียงใหม่ นครราชสีมา พิษณุโลก ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท และเปิดโอกาสให้ครูในภูมิภาคได้เข้าถึงการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ (Porter, 1956, July 30)

ในด้านวัฒนธรรมการเรียนการสอน โครงการ Thailand Contract ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนในประเทศไทยจากเดิมที่เน้นการท่องจำ (rote learning) ไปสู่การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (experiential learning) การจัดตั้งโรงเรียนสาธิตเป็นตัวอย่างสำคัญของการนำแนวคิดการสอนใหม่ ๆ มาใช้ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคใหม่ เช่น การสื่อสารและการแก้ปัญหา แต่ยังเป็นต้นแบบสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ ในประเทศไทย (Porter, 1955, February 10; 1956, July 11 & 24).

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ชนบท แม้จะมีการฝึกอบรมครูเพิ่มขึ้น แต่จำนวนบุคลากรยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของภูมิภาคที่ห่างไกล การนำหลักสูตรจากสหรัฐฯ มาปรับใช้ในบริบทไทยต้องเผชิญกับปัญหาด้านทรัพยากรและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและเนื้อหาเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละภูมิภาค (Porter, 1955, February 10; 1956, July 11 & 24).

นอกจากนั้น การรับความช่วยเหลือทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ยังส่งผลให้เกิดชนชั้นนำทางการศึกษาที่ได้รับการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา โดยโครงการ Thailand Contract ได้สร้างผลกระทบเชิงบวกต่อระบบการศึกษาไทยอย่างชัดเจนในแง่ของการผลิตชนชั้นนำทางการศึกษา การส่งครูและบุคลากรไทยไปศึกษาต่อหรือฝึกอบรมที่สหรัฐอเมริกา ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะทางของบุคลากรเหล่านี้ แต่ยังมีเสริมสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล แนวคิดการจัดการศึกษาที่ทันสมัย และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับนานาชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาระบบการศึกษาไทยในยุคต่อมา ตัวอย่างเช่น ศ.ดร.สาโรช บัวศรี, ศ.ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ ทั้งสองท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจากสหรัฐอเมริกาโดย ศ.ดร.สาโรช บัวศรี จบปริญญาโท และปริญญาเอก สาขาการศึกษา จากมหาวิทยาลัยโอไอโอเสตท เมื่อ พ.ศ. 2492 (Srinakharinwirot University, 2000) ส่วน ศ.ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ จบปริญญาโททางการศึกษา จากมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา และปริญญาเอกสาขาประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เมื่อ พ.ศ. 2495 (Srinakharinwirot University, 1993) และท่านอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษาไทยในยุคต่อมา

บุคลากรที่ได้รับการศึกษาจากสหรัฐฯ ได้นำแนวทางการบริหารจัดการและนวัตกรรมด้านการศึกษา มาประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทย ส่งผลให้เกิดการปฏิรูประบบการศึกษาให้มีมาตรฐานสากล เช่น การปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาวิธีการสอน และการจัดตั้งสถาบันการศึกษาที่เป็นต้นแบบ ในบันทึกความจำเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 ระบุถึงความร่วมมือระหว่างบุคลากรไทยและชาวอเมริกัน เช่น Dr.Kaw (ศ.ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์) และ Dr.Saroj (ศ.ดร.สาโรช บัวศรี) และทีมงานที่มีบทบาทเข้มแข็งในการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการศึกษาไทย (Porter, 1955, February 10)

นอกจากนี้ ในจดหมายเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 พอร์เตอร์ยังได้กล่าวถึง Miss Praya Rangsieta ครูใหญ่ที่ผ่านการฝึกอบรมในสหรัฐฯ และกลับมาดำเนินงานที่โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูพิษณุโลกอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (Porter, 1954, November 19)

6. ความสำเร็จในระยะยาวของโครงการและความท้าทายที่ยังคงอยู่

โครงการ Thailand Contract เป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้การศึกษาข้ามวัฒนธรรมในการพัฒนาระบบการศึกษา แม้จะมีข้อจำกัดและอุปสรรค แต่โครงการนี้ได้วางรากฐานที่สำคัญสำหรับการผลิตครู การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนการสอน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น นอกจากนี้ การจัดตั้งสถาบันและการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพยังเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทไทย

แม้โครงการจะสร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบการศึกษาไทย แต่ก็ยังมีความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขในยุคปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

6.1 ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท

แม้จะมีความพยายามลดความเหลื่อมล้ำ แต่ทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษายังคงกระจุกตัวในเขตเมือง การขยายทรัพยากรไปยังพื้นที่ชนบทยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องการการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

6.2 การรักษามาตรฐานการผลิตครู

ระบบการผลิตครูในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษามาตรฐานและปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

6.3 การปรับตัวในยุคดิจิทัล

การศึกษาในยุคดิจิทัลต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะดิจิทัลในวิชาชีพครูจึงเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

โครงการ Thailand Contract เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของการศึกษาในฐานะเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ แม้จะเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายมากมาย แต่โครงการนี้ได้สร้างรากฐานสำคัญที่ยังคงส่งอิทธิพลต่อระบบการศึกษาไทยในระยะยาว ผลกระทบของโครงการชัดเจนในเชิงโครงสร้าง เช่น การจัดตั้ง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การพัฒนา วิทยาลัยวิชาการศึกษา (ที่ต่อมาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) การจัดตั้งโรงเรียนสาธิต ซึ่งเป็นต้นแบบของการพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย มีจุดเริ่มต้นจากการจัดตั้ง แผนกฝึกหัดครูมัธยมของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภายใต้สังกัดกองเตรียมอุดมศึกษา กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสำหรับนิสิตครูในระดับมัธยมศึกษา

ต่อมา ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ขณะดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นต้นแบบของการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยได้รับความเห็นชอบจาก พลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น จึงได้มีการปรับโครงสร้างและวางแผนจัดตั้งเป็น "หน่วยสาธิต" ภายในแผนกฝึกหัดครูมัธยมเดิม

หน่วยสาธิตนี้ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน บุคลากร และบทบาททางวิชาการ จนได้รับการยกระดับและจัดตั้งอย่างเป็นทางการในเวลาต่อมาเป็น โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ซึ่งนับเป็นโรงเรียนแห่งแรกของประเทศไทยที่ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนสาธิต" และเป็นต้นแบบของโรงเรียนสาธิตในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศในเวลาต่อมา

บทเรียนสำคัญจากโครงการ ได้แก่ การเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเมืองระหว่างประเทศ การศึกษาถูกใช้เป็นกลไกไม่เพียงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของสงครามเย็น โครงการนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการออกแบบระบบการศึกษาที่สะท้อนบริบทของสังคมไทย โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความต้องการเฉพาะของประเทศ

การวิเคราะห์เอกสารชั้นต้น เช่น จดหมายและบันทึกของ วิลลิส พี. พอร์เตอร์ (Willis P. Porter) เน้นให้เห็นถึงเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของโครงการในระดับภูมิภาค การศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยและเสริมสร้าง

ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อพัฒนาระบบการผลิตครู แต่ยังสะท้อนถึงการดำเนินนโยบายการเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ผ่านการศึกษาในบริบทของสงครามเย็น

ท้ายที่สุด Thailand Contract ได้สร้างมาตรฐานใหม่ให้กับระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะในด้านโครงสร้าง การพัฒนาวิธีการเรียนการสอน และการผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูง โครงการนี้ยังเน้นให้เห็นถึงศักยภาพของการศึกษาที่ไม่เพียงเป็นกลไกพัฒนาสังคม แต่ยังเป็นเครื่องมือทางการทูตที่ทรงพลัง การศึกษาในหัวข้อนี้เผยให้เห็นถึงมิติที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการเมืองระหว่างประเทศ การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในมิติภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของสังคมและวัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ในภาพรวม ความสำเร็จของโครงการ Thailand Contract เกิดจากความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกาและฝ่ายไทย โดยเฉพาะบทบาทของบุคลากรสำคัญอย่างหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และหลวงสวัสดิศาสตราวุทธิ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการผลิตครูไทยให้สอดคล้องกับบริบทโลกและตอบสนองความต้องการของชาติในยุคสงครามเย็น (Porter, 1955, February 10; 1955, February 24)

แม้โครงการ Thailand Contract จะเริ่มต้นจากแรงผลักดันของสหรัฐอเมริกาในบริบทของสงครามเย็น และมีการนำนโยบายและแนวคิดทางการศึกษาของอเมริกันเข้ามาประยุกต์ใช้ในระบบการผลิตครูของไทย แต่รัฐบาลไทยและนักการศึกษาไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และหลวงสวัสดิศาสตราวุทธิ มีบทบาทสำคัญในการ “กลั่นกรอง” และ “ปรับใช้” แนวคิดเหล่านั้นให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการ โดยเน้นการธำรงไว้ซึ่งสาระด้านศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมไทยในหลักสูตร การใช้ประโยชน์จากความช่วยเหลือของสหรัฐฯ จึงไม่ใช่การรับแบบไม่มีเงื่อนไข หากแต่สะท้อนถึงความสามารถของไทยในการเลือก ปรับ และวางยุทธศาสตร์การศึกษาตามบริบทของตนเองอย่างมีจุดยืน

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของแนวคิดเสรีประชาธิปไตยและอุดมการณ์ตะวันตกบางประการยังคงปรากฏให้เห็นในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านวิธีคิด การจัดการเรียนการสอน และระบบบริหารการศึกษา แม้จะไม่ถึงขั้นทำให้ไทยสูญเสียอัตลักษณ์ของตน แต่ก็ถือเป็นพัฒนาการเชิงแนวคิดที่ส่งอิทธิพลต่อทิศทางของระบบการศึกษาไทยในระยะยาว

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Faculty of Education, Chulalongkorn University. (1960). *Special Issue of The Faculty of Education Journal on The Occasion of The Inauguration of The New Building* (P. 5). Retrieved 1 January 2025, from https://cuir.car.chula.ac.th/dspace/bitstream/123456789/13529/3/EDU_Open.pdf
- Phromyothi, M. (1956, April 1). *Address of General Mangkorn Bhromyothi on the Occasion of the Anniversary of the Establishment of the Ministry of Education – April 1, 1956 – To Be Broadcast Over Education Radio Station*. [Speech Transcript]. Bangkok: Ministry of Education.
- Porter, W. P. (1954, November 19). Letter to General Mangkhorn Phromyothi regarding teacher training facilities in Chiangmai. *Lampang Teacher Training Conference Report*. Bangkok: Ministry of Education.
- Porter, W. P. (1955, February 10). *Memorandum to Mom Luang PIN Malakul Regarding the Implementation of Contract Between College of Education and Indiana University*. [Unpublished Memorandum]. Ministry of Education, Thailand.
- Porter, W. P. (1955, February 24). Letter to Luang Svastisarn Regarding Morale in the Secondary Teacher Training School and Recommendations for Consolidation. [Unpublished letter]. Ministry of Education, Thailand.
- Porter, W. P. (1955, July 15). Letter to the Minister of Education Regarding Progress and Future Collaboration Under the Indiana University Contract. *Indiana University Contract Project, College of Education*, Bangkok.
- Porter, W. P. (1956, July 11 & 24). Reports on Mae Joe Agricultural School: Facilities and Teacher Training Program. *Indiana University Contract Project, College of Education*, Bangkok.

The Thailand Contract Project and the Teacher Production in Thailand Under U.S. Assistance (1954-1959), E4396 (1-12)

- Porter, W. P. (1956, July 30). Letter to the Minister of Education Regarding the Third Semi-annual Report for the College of Education. *Indiana University Contract Project*, Bangkok.
- Porter, W. P. (1959, February 16). Memorandum to Advisers on Supporting Thai Participants in the Education Contract Program. *Indiana University Contract Project*, Bloomington.
- Srinakharinwirot University. (1974). *Wittayalai Vichakarnsuksa*. [The Present Faculty of Education is Srinakharinwirot University]. Retrieved 1 January 2025, from <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/6424/6055/20068> (In Thai)
- Srinakharinwirot University. (2020). *Bantuek Mo So Wo*. [Milestone of Srinakharinwirot University]. Retrieved 3 January 2025, from <https://www.swu.ac.th/milestone.php> (In Thai)
- Srinakharinwirot University. (2000). *Sattrachan Dr. Saroj Buasri*. [Educational Background of Professor Dr. Saroj Buasri]. Retrieved 4 January 2025, from <http://thesis.swu.ac.th/swuebook/h328504.pdf> (In Thai)
- Srinakharinwirot University. (1993). *Sattrachan Dr. Kaw Sawatdipanit*. [Educational Background of Professor Dr. Kaw Sawatdipanit]. Retrieved 4 January 2025, from <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/6180/5813/19597> (In Thai)
- Wongsurawat, K. (2000). The Cold War (1945-1991). In Kong Thammasat lae Kan Mueang (Ed.), *Encyclopedia of World History: United States, Volume 2, Letters C-D*. (pp. 119-122). Bangkok: Royal Institute. (In Thai)